

dpm

**drámapedagógiai
magazin**

**a Magyar
Drámapedagógiai
Társaság periodikája**
74. szám
(2022/1)

ISSN 1588-0303 (online)

A kiadó címe: 2111 Szada,
Székely Bertalan u. 1/C
Postacím: 1022 Budapest,
Marczibányi tér 5/A
Telefon: (70) 3353959,
(20) 2820861
honlap: www.dpm.drama.hu
e-mail: drama@drama.hu

Felelős szerkesztő:

Kaposi László
telefon: (70) 3824670
e-mail: kaposi@drama.hu

**Felelős kiadó:
az MDPT elnöke**

**Borító és belv grafikai
megoldásai:**
Hevesi Andrea

Számlaszámunk, amelyre az érdeklődők befizethetik a Magyar Drámapedagógiai Társaság tagdíját és amelyen támogatják a Drámapedagógiai Magazin megjelenését: 11701004-20065946

TARTALOM

<i>A felelős szerkesztő jegyzete</i>	2
(KL)	
A 2022. évi országos gyermekszínházi fesztiválról	4
<i>Megnyitóbeszéd</i> – Körömi Gábor	4
<i>Az országos fesztivál résztvevői</i>	6
<i>Kinyíltak a kapuk (köszöntő)</i> – Kaposi László	8
<i>A debreceni országos fesztivál előadásairól</i> Golden Dániel, Gyevi-Bíró Eszter és Láposi Terka írása	9

<i>Gyémántokleveles rendezők méltatása</i>	21
Körömi Gábor	
<i>Búcsú</i>	22
Vatai Éva	

KOLLEKTÍV SZUPERVÍZIÓ

– résztvevő-megfigyelői gondolatok a KÁVA Kulturális Műhely „A mi iskolánk” című állampolgári színházi projektjéről

Kiss Gabriella	26
----------------	----

A borítón:

Bolyaisokk – 5-6. évfolyam: *Mesteremberek* (Debreceni Bolyai János Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola); rendező: Deczki Klára Éva. A felvétel 2022. június 11-én készült Debrecenben, az országos fesztiválon.

Fotó: Csatóry-Nagy Krisztina

megvalósítási színvonalával rendkívül magasra tette a mércét: ha nem akarnánk, akkor is viszonyítási pont lenne az a rendezvény. Ennek több oka van: szerencsés pillanatban került megrendezésre, amikor a fesztivál létrehozásában érintett intézmények, szervezetek, magánszemélyek felől megnyilvánuló pozitív szándékok a mindenkor lehetséges, de nem mindig létrejövő együttműködéssel találkozhattak. 2018-ban az emberi, az infrastrukturális és az anyagi-pénzügyi erők összpontosításával megjelenő *minőség* nem csak utólag, az idő által megszépítve, hanem már a megvalósulás közben, annak egyes fázisaiban is sok pozitív visszajelzést váltott ki. (A szervezői gyakorlatban kivételes az, hogy amikor történik valami, már akkor tudható, hogy amit éppen csinálunk, az nem csak viszonyításban, hanem abszolút értékben is jelentős.)

A gyermekszínházi országos fórumainak mezőnye életkorból, iskolarendszertől adódóan szükségszerűen, de néha hullámokban cserélődik: az idei fesztivál résztvevőinek legalább harmada új csoport, és ahol a csoport régi ismerős, ott is a gyerekek már többnyire újak, olyanok, akiknek a korcsoportos váltások miatt még nem adatott meg a részvétel a debreceni országos fesztiválon. A fesztiválok közötti összevetés a szervezők és egy-két „régimotoros” felől jöhetett: mindenesetre ebben az évben a 2018-as példa sokszor került említésre – már a szervezés kezdeti fázisaiban is. Valahol mindig ott volt „mérceként”, és ott volt a kísértés is, hogy az akkori jól sikerült programot duplikáljuk. Ettől azonban egy idő után kötelezően el kellett rugaszkodnunk...

A 2022. évi országos találkozó – feltételek, lehetőségek, változtatások

Az előzményekhez viszonyítva jelentősen eltérő helyzetben kerülhetett sor az idei fesztiválra. A Covid okozta hatások, a kihagyások, a szervezési és a csoportokon belüli folyamatok többszöri kényszerű megszakítása után az első olyan év volt a 2022-es, amikor a megszokott („normál”) menetrend *közelében* lehetett egy felmenő rendszerű országos eseménysorozatot megvalósítani. Még nem úgy, mint korábban: a gyermekszínházi csoportok nagyon sok intézményben csak később kezdhettek munkába, a 2021-es őszi korlátozások – ekkor még mindig a járvány volt a fő szabályozó! – továbbra is éreztették hatásukat. Ezek a hatások áthúzódtak 2022 tavaszára is: intézménytípusonként, de akár egyes településeken vagy konkrét intézményekben is eltérő korlátozások voltak érvényben. És ha a szabályzók éppen nem jelentettek volna már akadályt, akkor az, hogy egy csoportból akár csak egy színjátzó megbetegszik, a többiek pedig a próbák miatt érintetté válnak, sok mindent az utolsó pillanatban is átírhatott.

Az országos találkozó és fesztivál meghirdetésével is csak később indulhattunk. Ennek fő oka a szükséges anyagi források országos, azon belül regionális és megyei hiánya volt. Az NKA 2021-ben nem írta ki azt a pályázatot, amely a 2022 első félévében lebonyolítandó felmenő rendszerű (művészeti ágtól függetlenül: amatőr, gyermek, ifjúsági, felnőtt) művészeti fesztiválok anyagi háttérét időben biztosíthatta volna, mint ahogy tette ezt az utóbbi kb. két évtizedben (hagyományosan kis összegű támogatásokkal, de legalább megfelelő ütemezéssel, tervezhetően). Nagyon sok szervező partnerünk eleinte kívárt, még intézmények is, és nem csak a civil szervezetek, amelyeknek köztudottan nincs vagyona, hogy kiderüljön, lesz-e támogatásuk a megyei találkozók lebonyolítására. Ezt egy idő után fel kellett adniuk, mert a féléves késéssel, 2022 februárjában megjelent pályázat döntése csak májusra volt várható. Szerződés-kötés, kifizetés nyilván még később. A Magyar Drámapedagógiai Társaság a WSO kiírójaként az országos társszervezetekkel összefogva más megoldást keresett. Többkörös „kijárási” után egyesületünk államtitkári ígéreteket kapott a költségek biztosításáról (kiírás, szervezés, részben a zsűrizés, az országos fesztivál megrendezése, a tapasztalatokat feldolgozó rendezvények szervezése).

A helyi szervezők részéről így is vakrepülés volt és maradt a vállalás. Tudunk is olyan intézményről, ahol csak 2022 nyarának végén tudták kifizetni a negyedévvél korábbi közreműködőket. Mindezek együttesen azt eredményezték, hogy a három lépcső helyett kettőben vált meg-szervezhetővé a felmenő rendszer, ki kellett hagynunk a regionális válogatók szintjét. Ettől az országos találkozót minden megyei vagy fővárosi kerületi zsűrije egyben az országos fesztivál előzsűrijévé is vált.

Egyéb szervezési változtatásokra is szükség volt. Biztosítottuk azt, hogy a még mindig jelen lévő Covid megbetegedések miatt online is részt lehessen venni az országos találkozón: ezzel a választási lehetőséggel több csoportunk kívánt, illetve kényszerült élni. A szervezői rugalmassággal el lehetett érni, és ez sikernek mondható, hogy a nálunk regisztráló, minősítést kérő vajdasági csoportokkal együtt 200 körüli csoport jelentkezzen és készüljön a maga munkájának, a munka eredményeinek, illetve a csoportokon belüli folyamatok esedékes fázisképének megmutatására. Ez a szám megközelíti a pandémia előtti (mennyiségi) szintet.

A hagyományosan kétkörös előválogatás (megyei + regionális) az országosra, a dupla szűrő természetesen kevesebb esetlegességgel járó válogatást jelentett, miközben a regionális bemutatók a megyei szintről továbbjutó csoportoknak (vagyis jelentkező csoportok kb. harmadának!) újabb feladatot és felkészülési lehetőséget is adtak. Valószínűsíthető, hogy ez a szerkezeti-szervezési változás a végeredményen is látható valamelyest. De ez *most* nem volt annyira érdekes, csak a jövő miatt említjük – *érdemes visszatérni a három szinthez, amint lehet.* 2022-ben mindenki boldog volt attól, hogy nem csak elindult, hanem célba is ért a fesztivál, ez idén bőven elég volt.

*

A 2022. évi országos gyermekszínházi fesztiválról

Megnyitóbeszéd¹

A Magyar Drámapedagógiai Társaság által 2022-ben is meghirdetett Weöres Sándor Országos Gyerekszínházi Fesztivál – a tavaszi felmenő rendszerű találkozósorozat záróeseménye – most kilencedik alkalommal kerül megrendezésre Debrecenben. Az esemény befogadója és társrendezője Debrecen Megyei Jogú Város, partnereink és helyszíneink a Vojtina Bábszínház, a Csokonai Színház és a Kölcsey Központ. Idén tavasszal 205 csoport vett részt a találkozón, 184 hazai és 21 határon túli csoport, ami szinte elérte a járvány előtti éveket. Fél évvel ezelőtt, Pécsen még maszkban, elsősorban online találkozók után gyűltünk össze, sarkunkban a Coviddal és a szigorú szabályokkal. 2022-ben a megyei találkozósorozat után Debrecenben találkozhatunk ismét, ahol a két napos találkozón 28 előadással 24 hazai és 4 határon túli csoport mutatkozik be a többiek és a szakmai zsűri előtt. Több mint négyszáz gyermekszínházi.

¹ A Weöres Sándor Országos Gyerekszínházi Fesztivált Körömi Gábor, a Magyar Drámapedagógiai Társaság alelnöke nyitotta meg 2022. június 10-én, Debrecenben, a Kölcsey Központban.

Az első szó mindig a köszöneté. Fő támogatóink a Nemzeti Tehetség Program, az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő és az EMMI Kulturális Államtitkársága. Velük együtt köszönöm a megyei és az országos találkozók megszervezéséért és megrendezéséért a kollégák és a társszervezők munkáját.

Az adatok és a köszönetek után pedig keressünk választ néhány kérdésre, melyet nem csak gyermekként, de felnőtt csoportvezetőként is sokszor felteszünk magunkban.

Miért kell színjátszani?

A siker miatt? – A taps fontos, az elismerés is, de talán nem a legfontosabb.

A színház miatt? – Kinek mit jelent a színház... Lesznek, akikből színházi emberek válnak, de sokan közületek csak („csak” nagyon erősen idézőjelbe téve) szeretni fogják a színházat.

A figyelem miatt? – Én állok a színpadon, rám figyelnek – nagyon fontos, hogy legyen olyan hely az életben az otthonodon kívül, ahol Te vagy a legfontosabb. Ha időben odaérsz a próbára, ha jókor lépsz be a jelenetbe, ha nem felejtet el a szöveget, a többiek hálásak lesznek és számítanak Rád.

A készség- és képességfejlesztés miatt? – Fejlődni kell és ebben benne van az is, amit ma olyan nehéz megtanulni az iskolában, de az életben még nehezebb – az alkalmazkodást. A színpadon alkalmazkodunk egymáshoz – figyelünk egymásra és ha kell, hátrébb lépünk, hogy a másik is tudjon fejlődni. Ezt nem lehet megtanulni egyedül, ehhez társak kellenek, akikhez alkalmazkodni kell.

Végül: talán *a közösség és a barátok miatt kell a színjátszás?* – Bizony sokszor életre szólnak ezek a közösségek, örök barátságokká alakulnak, sőt, saját tapasztalatból mondom, életre szóló munkatársakká is válhatunk, nem csak a tagokkal, hanem a csoportvezetőkkel is.

Van egy történet, Borges, egy dél-amerikai író írta, *Tükör és maszk* a címe, és szerintem a művészetéről, ezen keresztül a világ megismeréséről szól. A győztes clontarfi csata után a király azt kéri dalnokától, hogy énekelje meg a dicső küzdelmet, ezzel állítva emléket a hősiességnek. Elsőnek szép rendben, szabályosan megénekli a csatát – tükröt kap munkájáért cserébe. Majd zavaros dalában a csata kel életre – ezért egy maszkot kap jutalmul a királytól. Végül az egész harcot egy mondatba sűríti össze – tör jár érte a dalnoknak és koldusbot a királynak.

Visszaadják-e a képek a színjátszás örömét? Aligha – látjuk barátainkat, mint magunkat a színpadon, tükörben látjuk a felvételeken gyermek, kiskamasz önmagunk, de a lényeg nem biztos, hogy a képben van.

Vajon vissza tudják-e adni a szavak ezt az érzést? Talán többet, mint a képek – a szó hatalma, a szavak ereje nagyobb. Ez az, mitől csatába indulnak a harcosok, amitől bepirosodnak az arcok, szavakból díszes maszkot készíthetünk, amivel megpróbálhatjuk visszaadni azt, ami volt – én így éltem meg, így fogalmazom meg azt (rossz szó, tudom, de nincs jobb, még így a tanév végén sem), ami számomra fontos ebben az egész színpadi játékban. Ezt újraolvasva ismét felélevenednek az emlékek, kipirosodnak az arcok, felragyognak a szemek.

De a tüzet, a lángot, a próbák, a közös sikerek és közös kudarcok elmondhatatlan egyvelegét csak a szívünkben tudjuk megőrizni és felidézni. Amikor egyszer csak életünk szervezőerejévé válik a csoport, ez határozza meg a családi programokat, a hétvégéket, a többi iskolai elfoglaltságunkat, sokunknak a pályaválasztáson keresztül az egész életét.

Miért is?

A képekért? A szavakért? Nem.

A TŰZ-ért, a közös alkotás örömeért, a közösség összetartó erejéért. Mert anélkül nincs színház, és nincs értelmes, alkotó emberi élet sem.

KUNSZIGETI BUBORÉKOK

A halhatatlanságra vágó királyfi

Kunszigeti Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola
Rendező: Szabó Gergely

MINISZÍNI: Csoda csavar

Vigyázó Sándor Művelődési Központ, Budapest
Török Sándor Törpe című műve alapján
Rendező: Almássy Bettina

MESTERCRAFT

Át/Lépés

Budapest IX. Kerületi Molnár Ferenc Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola
Lázár Ervin Gyere haza, Mikkamakka című művét átírta: Tóth Edina
Rendező: Éles Eszter

KINCSKERESŐK

Natasa

Csuha Antal Baptista Általános Iskola, Gimnázium, Technikum és Szakképző Iskola, Nagyhalász
Rendező: Szentirmai Gáborné

NAPSUGÁR GYERMEKSZÍNPAD

A halász meg a felesége

IV. Béla Katolikus Általános Iskola és AMI, Jászfényszaru
Rendező: Kovács Tímea

STOKI-SZÍNKÖR

A fülemile

Nyergesújfalui Kernstok Károly Általános Iskola
Arany János A fülemile című műve alapján
Rendező: Komárominé Lizán Andrea

JUNIKORNIS CSOPORT

Szegény Dzsoni és Árnika

Burattino Általános-, Középiszkola és Gyermekotthon, Budapest
Lázár Ervin művét átdolgozta: Csapi Júlia
Koreográfia: Magyarné Tóth Andrea
Rendező: Csapi Júlia

ABAKUSZ GYERMEKSZÍNJÁT SZÓ KÖR

Sziporkák

Abakusz Műhely Egyesület, Debrecen
Romhányi József Szamárfül című műve alapján
Rendező: Nánásiné Lókodi Andrea Balogh Zsófi

BOLYAISOKK – 5-6 évfolyam

Mesteremberek

Debreceni Bolyai János Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola
Rendező: Deczki Klára Éva

LAZARCÚ MASZKÁK

Sú(j)ozó

Ciróka Bábszínház, Kecskemét
Sárosi Gábor: Sú(j)ozó
Munkatárs: Sendula Anna
Rendező: Sárosi Gábor

GRIMASZK

Fehérlófia

Szent-Györgyi Albert Agóra, Szeged
Jankovics Marcell Fehérlófia című rajzfilmjének színpadi adaptációja
Jelmez: Csókási Kati, hangok: Vincze Virág
Rendező: Horváth-Kulik Szilvia

LILIPUT CSOPORT

A fülemile

Szentesi Lajtha László Alapfokú Művészeti Iskola
Arany János A fülemile című műve alapján
Rendező: Szilágyi Gábor

TÚZTESTVÉREK

A tizenkét testvér

Fabriczius József Általános Iskola, Veresegyház
Jacob és Wilhelm Grimm A tizenkét testvér című meséjét átdolgozta Ácsné Csáki Ildikó
Rendező: Ácsné Csáki Ildikó

CSEPPET

A medve és a kardja

Érsekvadkerti Petőfi Sándor Általános Iskola
Davide Calí A medve és a kardja című művét átdolgozta Fontányi Andrea
Rendező: Fontányi Andrea

PALICSI SZÍNJÁT SZÓ GRUND

A kis herceg

Palicsi Magyar Művelődési Egyesület (Szerbia)
Saint-Exupéry A kis herceg című művét átdolgozta Kalmár Zsuzsa
Asszisztens: Arnold Ildikó
Rendező: Kalmár Zsuzsa

PEGAZUS

Lucaszindróma

Miskolci Tankerületi Központ, Avastetői Általános Iskola és AMI

Az alapötlet: Janne Teller Semmi című regényéből

Rendező: Nagy Andrea

POGÁCSA AZ ARÉNÁBAN SZÍNKÖR

Az ég alatt... a lég alatt... a kék alatt...

Holdvilág Kamaraszínház Kulturális Egyesület/META, Budapest

A Babits és a Weöres vers megzenésítője: Tóth Regina

Koreográfus: Hermál Henriett

Rendező: Koltai Judit

A fesztivál társrendezője: Debrecen Megyei Jogú Város

Helyszínek, befogadó intézmények: Vojtina Bábszínház, Kölcsey Központ, Debreceni Hajdú Táncgyűttes (táncház a próbateremben), Csokonai Színház, Csokonai Irodalmi Labor

Támogatók

Emberi Erőforrások Minisztériuma Kulturális Államtitkárság

Emberi Erőforrás Támogatáskezelő

Miniszterelnökség

Nemzeti Tehetség Program

Debrecen Megyei Jogú Város

Kinyíltak a kapuk¹

A Weöres Sándorról elnevezett országos gyermekszínházi találkozót több évtizeden át sorszámmal jelöltük. Ennek alapján a felmenő rendszerű rendezvénysorozat történetében az idei lenne a harmincegyedik.

Már tavaly sem vertük nagydobra, hogy akkor bizony kerek évfordulónk volt, fontos pont sokunk életében, álljunk meg, ünnepeljük meg magunkat... Inkább tettük csendesen, amit tehetünk – korlátok és korlátozások közepette éltük mindannyian az életünket, közben végeztük napi feladatainkat. A WSO-t szervező csapat is ezt tette: az utóbbi időkben évente legalább háromszor kellett átszerveznünk mindent abban a reményben, hogy előbb-utóbb a gyermekszínházi rendezvények is létrejöhetnek úgy, ahogy az magához a tevékenységhez illene: valós térben, személyes jelenléttel.

Talán azért sem írtuk ki tavaly a három ikszet mindenhová, mert a jól ismert okok miatt nagyon más lett a 2020-as és a 2021-es év is. A sok átszervezés közben az évadok is egymásra csúsztak. Minden év elején belekezdünk a munkába, de egyáltalán nem volt biztos, hogy a végén majd minden megkezdett egészen számít.

A sorszámok innen kezdve elvesztették jelentőségüket!!!

A huszonkilencedik WSO-ra neveztem, de a harmincadikra érkeztem??? 2020-ban nem állt módunkban országos fesztivált is rendezni, maradt az online tér, a begyűjtött előadásfelvételek közzététele és azok szemle jellegű megtekintése. 2021-ben folytatódott az adott naptári éven belüli többszöri átszervezés, volt lezárásokban részünk tavasszal és ősszel egyaránt. Egy erősen szűkített mintából válogatva, sokak bátorságára és kitartó munkájára építve végül is létrejött egy országos fesztivál 2021 őszi szünet első napjaiban.

Úgy tűnt, hogy a csoportokat és vezetőiket nem zavarta nagymértékben, de még a pályázatokat

¹ Köszöntő a 2022. évi debreceni országos fesztivál műsorfüzetéből. 700 példányban kiadta az MDPT.

sem érdekelte igazán, hogy most melyik, hányadik országos találkozó az, amin éppen voltunk. Az számított csak, hogy történt-e valami. A jövőre nézve is javaslom, hogy csak az adott év, a dátum szerepeljen megkülönböztetésként a WSO elnevezésében, és ne a sok-sok iksz a római számokban. Sorszámozás nélkül, így lett a Weöres Sándor Országos Gyermekszínjatszó Találkozó és Fesztivál (2022) a hivatalos nevünk.

A magyar gyermekszínház életben tartása, a folytonosság biztosítása mint cél számunkra elsődlegessé vált. A célmeghatározásban a folytonosság szó nem a szervezők munkájára vonatkozott (mi vég nélküli átszervezésben vagyunk), hanem a csoportokra: ha a lezárások után a szervező el is indulhat, attól még a tevékenységében akadályoztatott csoportoknak nem lesz mit bemutatniuk, nem lesz kész előadásuk. Éppen ezért idén minden sorompót felhúztunk: azt mondtuk, jöhet rég elkészült vagy régóta készülő előadás is, jöhet, ami nincs készen, de már valami megmutatható belőle, és jöhet csoport előadás nélkül, akár bemutató próbával vagy próbarészlettel, de minden nélkül is, akár csak azzal a szándékkal, hogy mi „jövőre szeretnénk színházzal foglalkozni”, és most körülnézünk. Ha úgy adódik, akkor egy csoport több előadással is örömmel látott vendég, és hozhatók alkalmi műsorok, köztük az ünnepiek is. Kimaradt idén a regionális találkozók szintje, hogy a csoportoknak több idejük legyen előadásaik elkészítésére: az eddigi három helyett kétlépcsős lett a felmenő rendszer.

Azzal, hogy 2022-ben kinyíltak a kapuk, sok közösség visszajött és jelentkeztek újak is. A hazai mezőnyből 184 csoport regisztrált és 21 a határon túli területekről. Ez a szám megközelíti a járványos évek előtti szintet. 51 előadás kapott arany minősítést. A zsűrizésben közreműködő kollégáink rangsorolták a javaslataikat, ennek alapján 29 előadást hívtunk meg az országos fesztiválra – 28 csoport, köztük négy határon túli magyar csoport vállalta is a részvételt a Debrecenben immár kilencedik alkalommal megrendezésre kerülő országos fesztiválon.

Minőségi munka eredménye, színes, érdekes, izgalmas előadások sora lesz látható – előrejelzéseink ezt mutatják. Legyen benne részünk, nézzük meg egymás előadását!

Kaposi László

*

A debreceni országos fesztivál előadásairól

Golden Dániel, Gyevi-Bíró Eszter, Láposi Terka¹

A gyermekszínház valódi ünnepe volt az összesen 28 produkció két teljes napon át zajló felvonulása a Vojtina Bábszínházban és a Kölcsey Központ színpadán. A műfaji, formai és tartalmi sokszínűség tökéletesen megmutatta a terület gazdagságát, erejét és a hagyományok folytonos megújításában rejlő lehetőségeket.

A körjátékoktól a koreografikus feldolgozásokon át az életjátékokig ívelő spektrum jól kirajzolta az érintett korosztályok gondolkodásának és megélésének jellegzetes fókuszait. Ennek

¹ A 2022. évi Weöres Sándor Országos Gyermekszínház Fesztivál zsűrije: Golden Dániel drámapedagógus, a Színház- és Filmművészeti Egyetem osztályvezető tanára, Gyevi-Bíró Eszter dráma- és mozgástréner, gyermek- és ifjúsági színházi rendező, Láposi Terka, a Vojtina Bábszínház színházpedagógusa.

hátizsákokkal menekülő megrázó színházi kép. Az agresszivitás jelenléte, folyamatos fokozódása a mozgások disszonanciájából és a zenei atmoszférából egyre nyilvánvalóbb. Félelmet keltők a terminálok bejáratánál álló, napszemüveges figurák jelenléte, akik nem engednek mindenkit át, válogatnak az emberek között. A testbeszéd, a gesztusok, a tekintetek sok asszociációt engednek a nézőnek. Beleborzongunk, hogy az előadás tartalmát a gyermektársulat saját ötletei alapján állította színpadra. S Jurijtól az előadás végén az a mondat, hogy „ha így bántok egy baráttal, nem lehet tudni, hogy hogyan bántok az ellenséggel” kijózanítóan érett, már-már teljesen a felnőttvilág felelősségére apellál.

KINCSKERESŐ: *Natasa*

A négyfős jelenetben Natasa körül forog minden, három férfi szeretné megtudni, hogy ki is ez a hölgy, szándékosan miért keveri össze a telefonszámokat. Helyzetkomikumot, szórakoztató kabarétréfát látunk, amely épít a játszó improvizatív képességeire, életkori adottságaira. A négy szereplő játékából áradt az egymást elfogadó attitűd. A színészi játékában sokszínűsége törekvő, könnyed, de következetes játékstílusú előadást látva egy kérdés merült fel bennünk. A játszókat a szokatlan méretű színpad megzavarhatta. Úgy látjuk, hogy a játék dinamikáját segítette volna a szűkített tér. A sorozatos félreértésekre épülő jelenetek humora végig fenntartott volt, viszont a hatalmas térben a színészek többször elvesztek.

STOKI-SZÍNKÖR: *A fülemile*

Ki ne hallotta volna Péter és Pál történetét? Aki évek óta figyeli a gyermekszínházok életét, az minden évben akár több csoportnál is találkozik Arany János költeményének színpadi adaptációjával. Nagyszerű drámai helyzetet szülhet két veszekedő ellenfél megjelenítése, illetve egy harmadik bevonása az igazság eldöntésére. A madárfütyről szóló anekdota jelen van a meseirodalomban, a középkor óta pedig az európai folklórban. A történet színjátékra kiváló, sok helyzetkomikumot is megenged. A Stoki játékosai koncentrált, de könnyed, vizualitásában is sokszínű színpadi kompozíciót teremtettek. Fekete-fehér felsők jelzik a hovatartozást, a két táborba szakítottságot. A csúfolódóval induló játék azonnal erős diskurzust jelenít meg, diskurzust arról, hogy mi az, amin folyik a veszekedés. A mozgáselemek látványos és dinamikus együttes jelenléte adnak, a játékosok testükkel külön-külön építik fel a fát, mely a vita fókuszát adja. Az animisztikusan megjelenített, antropomorf fa remek megoldás, a konkrét fán túlnyúló jelenést kap. Az előadás dramaturgiájában szépen bontja ki az élőfával megjelenített problémahalmazt, a két tábor akaratát és energiáját. Ez utóbbit érzékeny és sokszínű koreográfiával adják tudtunkra. A zene, illetve a fuvola élőben való megszólaltatása metaforikusan megidézi a madárfütyöt, ez pedig lélekmagasságba emeli a fülemile valódi erejét.

GRIMASZK: *Fehérlófia*

Nem készültek el a teljes művel, az első felvonást mutatta meg a debreceni közönségnek Horváth-Kulik Ilona csapata. Bátor vállalás! Az élmény így is egész és teljességet adó volt. Erős kezdéssel nyitnak: feketébe öltözött játékosok csukott szemmel ülnek a padlón, halk zörejek, ritmusok, egyre fokozódó erővel bíró effektek jelzik valaminek a kezdetét. Feszült, de varázslatos, mitologikus, végtelenül nyitott mélységbe hívó atmoszféra ez. Roppant csendben, a

székbe feszülten nézték a jelenlévők a születés szép pillanatát, a vizualitás szépségét, amint a feketetestek egymással szemben két oszlopot alkotva egy fehér, selyemfényű útból, tejből, tejútból elindítják földi útjára anyjához a fiút. Minden mozdulat térbe írt jelentéssel bír, minden gesztus a rítus erejét adja. Egy nagy közös rítusban van része egyszerre mindenkinek, a szertartástevőknek és a nézőknek egyaránt. Ez az előadásban az egyik legnagyobb esszencia, a lélegzés egymásért. Feszés dobbantások, közös ritmuskeltések, együttes szövegmondások, a zene jelenléte és időnkénti hiánya, a csend teszi atavisztikussá a látványt és az élményt. A Fehérlófia szereplő méltóságteljes, erős jelenléttel szervezi fiának felnövekedését. Kiváló és meglepő megoldás, hogy a fia növekedésének három fázisát más-más játékos jeleníti meg. Egyre nagyobb életkor, más testalkat jelzi a felnövekedés ívét. A szöveg csodásan megírta, a beavatási szertartás elemeit szolgálja. A beavatás több síkon észlelhető: a fiú növekedése, az anya halála, a gyász megjelenítése és feldolgozása, és később a barátságok kialakulása. Az anya halálát misztériumi tisztasággal mutatták meg. A hangok, a nyögések, a zsigeri megszólalások és a mozdulatok sokszínűsége katartikus erővel bírnak. Az előadás tudatos szimbolikával operál. Jó példa erre a színek következetes alkalmazása, a két barát testgesztusa és a tündérlányok megjelenése, az alsó világ kialakítása. Az alsó világ kapujánál való suttogás már teljes katarzist alakít ki, valóban bejártuk a fenti és lenti világ útját. Várjuk jövőre a folytatást!

POGÁCSA AZ ARÉNÁBAN SZÍNKÖR: *Az ég alatt... a lég alatt... a kék alatt...*

Koltai Judit rendezése, Hermál Henriett koreográfiája fantasztikusan egészül ki Tóth Regina zenéjével és énekhangjával. Fergetes előadás, öröm és lélek repkedése a színpadon és a nézőtéren! Az előadás végére összeadódik a nézőség a színpadon játszó szellemi-lelki terével, már valóban együtt vagyunk. A játszó teljes élelendülettel játsszák, táncolják el életfilozófiájukat, a barátság, az elutasítás, a kirekesztettség, a befogadás, a szeretet, a magány és feloldásának életképeit, majd a közösségben való hitet. A szöveg- és zenei elemek ritmusának magasiskoláját adják a játszó a nézőknek. A nyelvtörők – derengett, borongott, merengett, szorongott... – is a szövegmögötti magasságokat és mélységeket fejtették ki. A Vivaldi zenére táncoló játékosok törekeny, óvni és védeni való életet mutattak fel. Tóth Regina, felső tagozatos tanuló éneke, gitárral kísért saját zenéje alatt a nézőtéren levegőt nem mertünk venni. Ritka színházi pillanat volt, amikor a hallgatásban a kifeszített tér-idő képződik meg, amikor sűrítetten, egyetlen egy pillanatban univerzumot kap a nézőtérben ülő. Az ilyen pillanatban nincs passzív befogadó, feloldódik a passzivitás és aktív, érzelmileg szétáradó lesz az egyén. Babits Mihály és Weöres Sándor versek egyszerre, egy légtérben, egy zeneiségben való szövete teljes komolyságot kap a játszó értelmezése által. Hatalmas élményt adó előadás volt! Ezzel zárt a két napos esemény, méltó és felemelő volt, hogy a Pogácsa Az Arénában Színkör előadásával fejeztük be a nagyszerű fesztivált.⁶

Láposi Terka

✱

⁶ Az előadás felvétele megtekinthető: <https://www.youtube.com/watch?v=L9dP5JhsbV8>

érdeemes még csiszolni, de a témaválasztás merész és az érintettség megléte okán nem ezt hiányolja az ember, a néző a darab megtekintése után, hanem azt a kérdést teszi fel, hogy vajon én minden pillanatban tudom-e érvényesíteni az elfogadást, mint viselkedési és létezési alapot.

TÚZTESTVÉREK – *A tizenkét testvér*

Emberség és tesóság, szeretet és félelem, elfogadás és előítélet: az emberi lét mezsgyéjén a legfontosabb kérdéseket feszegette az előadás.

A vezető pedagógus módszertanát és hozzáértését dicséri, hogy a szereplők többsége megjelezhető arc volt, kiemelkedő, fényes pillanatokkal. A csapaton érződött, hogy tudják, mit és miért csinálnak. Finoman megrendezett lírai pillanatok és mindig nehezen megvalósítható dinamikus részek váltogatták egymást. A dramaturgia kiváló, a megbeszélésen ennek csiszolásáról is szó esett, valamint arról, hogy érdemes a jó és a rossz dramaturgiai ívét megerősíteni, a történet pozitív lezárását, illetve annak a pillanatát nyomatékosítani. Szülőként csak egyre gondolhat ilyenkor a „zsúri lánya”: örülnék, ha ilyen kezekben lenne színjátszás terén (is) a saját gyermekem.

AZ ART OSZTÁLY – *Hey, Google!*

„Szokásos” kamaszpanasz... Önképzavar, az önszeretés hiánya, családi- és közösségi el nem fogadás, testképzavar... Kinek szokásos? Nekünk, akik ezer ilyen előadást láttunk már, egy kicsit az. De a gyerek, a fiatal, a felnőttiségevel még csak most ismerkedő tinédzser semmiképpen nem éli meg szokásosnak. A felnőttvilág meg nem értése és kegyetlensége az első részben félénk, de erős monológok sorolásával rajzolódott ki, melynek egy-egy szegmensét kibontva is megmutatták, színházi pillanatok és mozgásszínházi elemek keveredése segítette az elmélyülést. A lányok bábból kegyes pillangóvá válása, a buliban lévő zavarodottság megjelenítése, a szülővel való ütközések kibontása mind éreztették velünk, hogy ez a játszók számára bizony nem szokványos korszak az életükben. Az ismeretlen tér székekkel került tagolásra és a székfoglaló játék néha nem sikerült tökéletesre, de pont ezek a kis zavarok tették szerethetővé és emberivé az előadást. Miképpen a legvégén előkerülő világító labdacskák is azt az érzetet erősítették, amely azonos a kamaszléttel: eldobjuk a másoknak a sötétben a labdát, magunkat, a mondatainkat, a vallomásainkat, a lelkünket, és van, hogy elkapják, van, hogy a földre kerül, és olyankor szaladni kell utána. A gesztusrendszer szabaddá tétele után egy erős és feszes önvallomássá alakul majd ez a darab: a mai kor gyerekének vallomásává, ami egyébként nem sokban tér el a 20, 30, 40 évvel ezelőtti gyerek érzetétől, csak akkor még nem volt Google, akinek a kérdéseinket esetleg időnként feltehetjük.

ARRABONA DIÁKSZÍNPAD KISKÖZÉPSŐ CSOPORT – *Töredékek húszhuszonkettő*

Egy régóta kiválóan működő műhely életjátéka volt az előadás. A kamaszkor problémáiról, azok esetleges vagy esetlen kezeléséről, humorral és derűvel fűszerezve. A határátlépések kockázata pont úgy része volt a játékuknak, mint az erős kritikai észrevételek kijátszása, első sorban a felnőttvilág visszásságait illetően. A sulis tanárijában játszódó jelenet közben jeges kezek markolásták a felnőtt pedagógusok szívét, a „jaj, ez megy nálunk is”, és a „szerencse, hogy nem ilyen suliban tanítok” érzések váltották egymást, a nézők fiatalabbjai azonban heves röhgésben törtek ki a pontos tanári karakterek megformálásakor. A csoport előtt hosszú út áll, a

fiatalokat az életben szükséges fegyelmezetttség elérésében is. A mozgásszínházi megoldások kiemelkedően jól sikerültek, és nem csak a forma, hanem annak megvalósítása is nagyszerű volt. A karakterek egyéniségek is voltak, példaértékű volt az érintettség és az átszellemültség a szereplőkben. A „segítő” király-apa figura biztosította a felnőttvilághoz való kapcsolódásukat. A látványvilág letisztítása után szabadon játszó előadás és erős élmény kapcsolódik majd a csoporthoz.

BOLYAISOKK – Mesteremberek

Nagyon nehéz egy ennyire ismert drámaszegmenshez nyúlni, ezt vagy egy nagyon erős koncepcióval rendelkező, vagy egy nagyon gátlástalan csapat teszi csak meg olyan elszántsággal, mint a Bolyaisokk. Vagy van egy harmadik megoldás: egy erős közösség, amelyik mer kísérletezni, akinek van humora, aki meri „eldobni az agyát”, akinek minden belefér. Ez a csapat ilyen. Csupa nyolcadikos fiatalember, akik a teljesítményük alapján már bőven a középiskolás mércével is kiválóan örültek. Rengeteg briliáns pillanat, félelem és gátlás nélküli megjelenítés, humor és nagyszerű mozgásos megoldás sorjázott előadásukban. Az egyébként szuperigényes jellemzek a Squid Game atmoszféráját idézve kicsit ellene dolgoztak a hangulatnak, de bőven kárpótolt minket például a Valaha Leghosszabbra Elhúzott Haldoklás a Zubolyt alakító fiatal művész úrtól. Felsejlik az emberben, hogy többjüket fogjuk még látni diákszínházi fesztiválokban és talán egy pár év múlva színházi előadásokban is.

LAZARCÚ MASZKÁK – Sú(j)ozó

Ismét egy élet-játék, egy túlélő-showt láthattunk. Az eddigiektől eltérően azonban a Ciróka Bábszínház gyerekcsoportjánál a BÁB, mint önálló, érvényes forma jelenik meg. Az álom keveredése a valósággal sokféle érzelmi állapotot megmutatható forma, de a két világ egymásra hatása és egymásba gabalyodása mégsem történt meg, nem technikailag, hanem tartalmilag elváltak egymástól.

Csonka család, türelmetlenség, test-értékelés, illetve annak problémája, társak gúnyolása, testvérharc és közben az a nyavalyás tinédzser-kor... Ebből egy is elég, de sajnos együtt járnak. Mi a megoldás, mi a gyógyír? A csoport munkájában érezhetően körbejárták a felvetett problémákat, de az előadás mégsem mutatott egységes gondolatot e kérdést tekintve. A felnevelés, mint elkerülhetetlen feladat adott, de a döntések és nemdöntések piros-kék tablettáinál nem tudjuk, hogy mi a megoldás: melyiket vegyük magunkhoz és mikor. És miért...

PEGAZUS – Lucaszindróma

Janne Teller Semmi című regényének nem színpadi adaptációját, inkább inspirációs apropóját tette fel a színpadra a csapat. Ha mindenki lehet Harisnyás Pippi, akkor egy kor-léppel odébb legyen Luca is, aki beleunva a felnőttek (természetesen a bunkó és béna felnőttek) kivonul az iskolából, az erre történő reakciókat mutatja az előadás nagy része. Aztán a végén kiderül, hogy valójában Luca életében talán semmilyen más megoldhatatlan gond nincs, csak agresszív édesapja, aki Luca kilépését is egy oltári nagy pofonnal „kezelem”. Valóban sok gond van a felnőttekkel, de elképzelhető, hogy ezen nem a felnőttek arcába ordítás segít. Mindezek mellett az egyik legerősebb kérdésfelvetése ennek az előadásnak sikerült abban a témában, hogy meddig hurcolhatja az ember az „öröklött” nyomorát, a viselkedésmintáinkat, a béna megoldásainkat, az

esetlen döntési mechanizmusainkat. Mi másra való a mellettünk élő pretinédzserünk, ha nem arra, hogy keressünk új válaszokat az ő új kérdéseire.

Gyevi-Bíró Eszter

*

Gyémántokleveles rendezők méltatása

Az országos fesztivál záróeseményén került sor a gyémántokleveles gyerekszínjászó-rendezői címek átadására. A díszoklevelek átadása először 2021 szeptemberében történt, idén (2022-ben) a debreceni országos fesztiválon újabb három gyermekszínjászó-rendezőt köszönthettünk. Szakall Judit és Várhidi Attila adta át az elismerő okleveleket a Kölcsey Központ színpadán Fontányi Andreának, Komárominé Lizán Andreának és Mátraházi Tamásnak.

Fontányi Andrea

Az Érsekivadkerti Petőfi Sándor Általános Iskola csoportja a Cseppet és a Cseperedő Petőfisek. Csoportvezető-rendező: Fontányi Andrea

Andrea több emlékezetes előadása közül kiemelte a 2019-es „Mese a lányról, aki nem beszélt” című produkciót. Tóth Krisztina meséjével a Fesztiválgőztesek Fesztiválján a csoport Soltész Tibor Nívódíjban részesült. Számára „színjászó szakkört vezetni szabadság, alkotás és öröm, energia és feltöltődés, rosszabb időkben menedék. Barátságok, humor, kacagás, mosolygó szemek. Nagy beszélgetések, könnyek és azok letörlése. Együtt lépegetni a személyiségfejlődés útján, melyet az összetartozás érzése, a közösség ereje ugrásokká is növelhet.” Egy tanítványa fogalmazta át a közmondást egy élményekkel teli tábor után: „Mindenhol jó, de legjobb... színjászósoknak lenni!” Szeretettel köszöntjük a gyémántokleveles gyerekszínjászó rendezők között Fontányi Andreát.

Komárominé Lizán Andrea

A Stoki Színkör vezetője Komárominé Lizán Andrea. Sok-sok színjászós emléke közül kiemelte azt a történetet, amikor egy kislány, aki bár önként jelentkezett a színkörbe, nem volt hajlandó megszólalni. A próbákon csak lehajtott fejjel jelezte, hogy nem, nem szólal meg. Így ír erről Andrea: „Nem tudtam elvenni tőle a szerepet, hiába kérlelte a csoport. Volt valami a gyermek szemében, ami nem engedte. Négyszemközt mindig arra kért, hogy bízzunk benne. És milyen jól tettem! Az előadáson nem hittem el, amit látok! A darab minden percében jelen volt, reagálásaival mindenkit megdöbbsentett olyan erős belső késztetéssel játszott, amelyet nem volt képes sem előtte, sem utána megmutatni a próbák folyamán. Nem volt vitás, hogy köztünk a helye.” Köszöntjük szeretettel a nyergesújfalui Kernstok Károly Általános Iskola pedagógusát, Komárominé Lizán Andreát.

Mátraházi Tamás

Gyémántokleveles gyerekszínjászó rendezőnk a Vadmacskák, Vasmacskák, Tuti buli, Futkározók, Rosszcsontok csoportok vezetője, Mátraházi Tamás.

Tamás Pásztón kezdte el a gyermekszínházi munkát, még 1987-ben. Gabnai Katalintól kapott ehhez biztatást, bátorítást. Célja játékos formában gondozni a tehetségeket és felzárkóztatni a hátrányos helyzetű gyerekeket. Az egyik emlékezetes pillanat, amire szívesen visszaemlékszik, amikor 1989-ben a betlehemes játékuk átváltozott, a decemberi romániai forradalmi események hatására.

2022-ben is öt csoporttal vett részt a Nógrád megyei gyermekszínházi találkozón. A gyémánt-hoz szükséges öt arany oklevelét pedig már régen összegyűjtötte. Köszöntjük Mátraházi Tamást!

Körömi Gábor

Búcsú

Vatai Éva

A közoktatásban – na, jó, köznevelésben – eltöltött negyven évnyi tevékenység után a nyugdíjazásomat választottam. Nem leszek többet már jelen abban az élő közegben, amely lehetővé tette, hogy ezek a drámafoglalkozások megszülessenek: kivel is játszhatnék?

Izgalmas – néha kudarcokkal járó – próbálkozások, amelyek lehetővé tették, hogy „beszélgesünk”. (Kaptam a diákoktól utolsó írásos üzeneteket, közülük az egyik kedvencem: „Köszönöm a vidám és érdekes drámaórákat, ahol hiánypótló viták voltak.”)

Én meg köszönöm a drámapedagógiának azt a sok helyzetet, amelyek során ezek a foglalkozások kikristályosodtak, s a diákjaim együttműködését és motiváltságát, amelyek azt eredményezték, hogy én is motivált maradhattam. Hajrá új szemléletek, hajrá dráma!

A foglalkozásokat általában 15-17 fős gimnazista csoportokkal játszottam: fakultációsokkal vagy „sima” drámaórákon, amelyek a nap végén, a 8. és a 9. órában voltak.

Mit játszunk?⁷ (2 óra)

Ezt a foglalkozást akkor ajánlott játszani, amikor már elvégeztük a színházzal kapcsolatos mesterségek csoportosítását, megbeszélését, illetve amikor a diákjaink ismerik a drámairodalom remekeit.

Kétfajta csoportosítási módot használunk:

1. a színházi előadás létrehozásában résztvevők (színészek, rendező, dramaturg, technikus stb.) – a színház infrastruktúrájában dolgozók (büfés, jegyszedő, ruhatáros stb.)
2. az előadáson feltétlen jelenlevők (énekes, színész, fénytechnikus stb.) – az előadásban nem szereplők (drámaíró, koreográfus, rendező stb.)

Mindenki kihúz egy szerepkártyát, amelyen egy – a második csoportosításból kiemelt – *színházi mesterség* szerepel. A szerepét ő fogja megalkotni hozzá.

⁷ A drámafoglalkozást egy OKTV-re való felkészítő órán találtuk ki Mali Máté nevű tanítványommal. (A szerző jegyzete.)

Körkérdés: Ki vagy, mi a keresztned, melyik korosztályhoz tartozol, mennyi ideje dolgozol ebben a színházban – mutakozz be!

A bemutatkozás a tanár kezdi, aki az intézmény művészeti vezetője: ebből a szerepből „megalapozhatja a színház arculatát”. Abból a feltételezésből indulunk ki, hogy minden évadban három bemutatót tudunk létrehozni.

Kiscsoportos munka: Rendeződjenek a szerepbeli szimpátia, közös érdeklődés stb. alapján 4-5 fős kiscsoportokba!

A tanár mint művészeti vezető azt kéri a résztvevőktől, írjanak fel a listájukra három olyan drámát, amellyel a következő évadban dolgozni szeretnének, s indokolják meg, hogy miért azt választották. Lehet a választott mű pusztán kiindulási alap a közös alkotáshoz.

Megbeszélés: A fiatalok ismertetik a választott műveket s az indoklást.

Minden ajánlott dráma címe és születésének évszázada felkerül a táblára.

Az ismertetést követő vita során bizonyára elhangzik az a szó: AKTUALITÁS.

Megbeszélés: Hogyan lehetne a drámát, annak üzenetét aktualizálni? Mi teremtheti meg a kötetést a dráma keletkezésének ideje és korunk között?

Minden dráma mellé felkerül a kulcsszó vagy a kifejezés, amely a mű aktualitásával kapcsolatban a legfontosabb.

Közös döntéssel válasszuk ki azt a három drámát, amelyben e téren a legtöbb fantáziát látjuk.

Önálló munka (visszatérve a szerephez): A saját szakmádban mit tudnál tenni azért, hogy a dráma színházi térben is megőrizze aktualitását?

Barna hajnal (2 óra)

Kollektív olvasás: Franck Pavloff *Barna hajnal*⁸ című novellájának elolvasása után.

Elkezdem, s minden oldal után abbahagyom („ki szeretné folytatni?” – kérdés tekintettel), s mindig akad valaki, aki vállalja. Ha nem lenne, természetesen én folytatom.

Beszélgetés: Szabad beszélgetés a novella tartalmáról. A gondolatokat feltétlenül hagyni kell áramlani, mert igen felkavaró a történet. (A reakciók széles skálán mozognak: a holokausztól a mai társadalmi eseményeken át a bátorságig és gyávaságig sok minden előjöhethet ebben a beszélgetésben.)

Kérdésekkel: Közelítsük meg kérdésekkel a novella eseményeit. Csak kérdések hangozhatnak el, válaszokat nem adunk.

Például: Miért kellett a sajtótermékekbe beletenni a „barna” szót? Kik kopogtattak a főhős ajtaján? Miért sír a kisfiú?

⁸ Franck Pavloff: *Barna hajnal*, Csimota Kiadó, Budapest, 2017. Fordította Piroth Attila, Marie-Laure Piroth, illusztrálta Grela Alexandra.

(Az irodalmi alkotáshoz YouTube-on felolvasások, papírszínházi feldolgozások találhatóak. *A szerk.*)

Tanári kérdés (amely lehet, hogy az előző kérdés-lavinában elhangzott már a diákok szájából, de amelyen most tovább gondolkodunk): A történetben volt-e olyan pillanat, s ha volt, melyik volt az, amikor fellázadtál volna a novellában alakuló körülmények ellen?

Mi lenne, ha...? Az ellentmondásnak, ellenállásnak különböző formái, fokozatai vannak. Osszunk két részre a társaságot, a két csoport két percig konzultálhat a terem két sarkában. Az egyik csoport témája: a főszereplő fellázad. Milyen formában fejezheti ki elégedetlenségét? A másik csoport témája: Milyen retorziókkal találkozhat szembe a főszereplő, ha fellázadna? Az összecsapás során vessék össze lehetőségeiket.

„Állásfoglalás”:

Kihelyezek a terem egyik végében három széket egymástól egy méter távolságra.

1. szék: Nem lázadok.
2. szék: Fogalmam sincs, mit tennék.
3. szék: Mindenképpen lázadok az alakuló események ellen.

A tanár érintéssel magyarázatot kérhet bárkitől: Miért ezt a helyet foglalta el? A térben elfoglalt pont nem állandó, az elhangzott érvek alapján bárki bármikor helyet változtathat. Egyes csoportoknál cél lehet, hogy a novellában megismert konkrét kontextusból kilépve fogalmazzunk meg véleményt a „lázas, engedetlenség, demokrácia” témakörben. Más csoportoknál érdemes megtartani a fiktív világ kínálta védelmet.

Pride (2 óra)

Témafelvetés, beszélgetés: Tudjátok-e, mi az a Pride?

Szerepfelvétel körben: Egy 150.000 fős magyar település önkormányzati testületének tagjai leszünk. Mindenki találjon ki egy karaktert, egy helyi képviselőt, majd mutakozzon be, s adjon pár információt magáról, a munkájáról! (A tanár elsőként felveszi a polgármester szerepét.) Nem politikai pártokhoz kapcsolódunk, hanem a város lakóinak érdekeit képviselve vitatjuk meg a felmerült témákat.

Igen fontos a szerepfelvétel, mert jó lenne, ha nem csak egy elit- (és liberálisnak mondott) gimnázium tanulóinak véleménye válna hallhatóvá a témakör kapcsán, hanem a társadalom szélesebb spektrumának megnyilvánulásai is.

Levél felolvasása:

Tisztelt Testület!

Azzal a kéréssel fordulunk Önökhöz, hogy legyenek partnereink abban, hogy az első városi Pride-ot megszervezhessük. Nem engedélyt kérünk, hisz a felvonuláshoz jogunk van, hanem támogatást, hogy a város főutcáját és főterét kaphassuk meg e célra a megjelölt időpontban. Pozitív hozzáállást kérünk Önöktől, hisz az emberi jogok terén az LMBTQ közösség meglehetősen nagy hátrányt szenved.

Köszönettel: a szervezők

Ülés: a polgármester vezeti azt az ülést, amelynek célja a levélben felvetett kérdés körbejárása, illetve – ha az idő engedi – a válaszlevél megfogalmazása.

Az óra utolsó momentumában érveket gyűjtünk a témáról a 3 székes módszerrel:

1. szék: Feltételek nélkül helyeslem a Pride megszervezését.
2. szék: Feltételekkel elfogadom a Pride megszervezését.
3. szék: Nem helyeslem, hogy Pride-ot szervezzenek a városomban.

Természetesen mindenkinek joga van kifejtteni a szerepe szerinti érveit, és az érvelés hatására a vitaszínpadra emlékeztető megoldással pozíciót váltani a székek között. (A Barna hajnalnál írtaknak megfelelően ennél a kényes témánál is érdemes megtartani a fiktív világ kínálta védelmet!)

Válaszlevél megfogalmazása: mondatonként hozzájárulva, közösen.

A világ és mi (1 óra)

Témafelvetés: Elszennyeződő világunk óriási léptekkel halad a pusztulás felé.

Kiscsoportos megbeszélés: *Mit tehetünk a világ megmentéséért?*

Módszer: Kiscsoportokban 1-1 perces hozzászólások. A csoportban van egy jegyző és egy időmérő. A jegyző vázlatosan leírja mindaz, ami elhangzott, az időmérő arról gondoskodik, hogy a csoport minden tagja 1 percen keresztül beszéljen. Ezért jó, ha egyenlő számú résztvevő van minden csoportban. A jegyző egyben a szóvivő is – persze lehet ez másképp is –, aki a többiek előtt egy percen összefoglalja a csoportban elhangzottakat.

A tanár biztos lehet abban, hogy minden csoport hozzászólásában felmerül a „klímajáték”.

Szakértők: A környezetszennyezés világméretű probléma. Egy olyan konferenciának vagyunk jelen, ahol tanácsokat, esetleg tiltásokat fogalmaznak meg a jelentős hatalommal bíró résztvevők a szennyezés megállítására, lemondva egyéni érdekeikről is.

(Érdeemes a játék részeként, a felvett szerepekből végiggondolni, hogy a szakértők személyesen mit tesznek a környezet védelme, a világ elszennyeződése ellen. A játék ezen eleme a konferencia két ülése közé beiktatható.)

„Ráadás” játék

Részletekben rejli...

Ez a játék nyelvi órákon a kérdésalkotás gyakorlására jól használható, e mellett fejleszti a kreativitást, a koncentrációt és az improvizációs készséget. Elmesélünk egy ismert történetet úgy, hogy mindenki egy mondatot tesz hozzá. Az elhangzott mondat után stoppal megállíthatjuk a

dráma- és színházpedagógiai eszköztár segítségével. 2. A történet közösségi tulajdonná és egy szakma emlékezetének részévé válása két határozott rendezői döntés és a játszóknak szakmai (ez esetben tanári) készségeinek-képességeinek színrevitele révén. 3. A magyar közoktatás két rendszerszintű és láthatatlan problémájának láthatóvá tétele: a szupervízió hiánya és az általában negyven éven át heti húsz órában idegen tekintetek keresztüzének kitett tanári test veszélyeztetettsége.

Monológot próbálok tizenhat évesekkel... Felállok, hátamra fekszem, gördülök, köldökömre koncentrálok, együtt csináljuk..., és az a negyvennégy éves női test, amely fáradtan épp most idegenül el tőlem, csodaszépnek, csodaerősnek és ismeretlen ismerősnek érzi magát.

Az ilyen (pillanatfelvételekhez hasonló, introspektív) naplószerű bejegyzéseket a történet-tudomány és a szociológia dokumentumnak tekinti, de (a krónikával vagy a memoárral ellentétben) nem nevezi narratívnak. Hiszen míg az előző két autobiografikus forma szerzője létrehozta a múlt E/1. számú konstrukcióját, ezeket a „konkrét, ténybelileg hiteles” szövegeket épp a „távlat” és az „egységes perpektíva” hiánya jellemzi.¹⁶ Az ezzel együtt járó vázlat- és rajzszerűség izgalmas kihívás annak a kollaboratív művészi alkotófolyamatnak a szempontjából, amely alapvetően három: belső-élettörténeti, össz-élettörténeti, inter- és transzélettörténeti síkon dolgozik. Tétje pedig, hogy színre tudjon vinni egy semmiképp sem univerzális, de kollektív és egy már csak annyiban partikuláris, amennyiben narratív, szociális és hangsúlyosan jelenbeli identitást.¹⁷

Doing (auto)biography, avagy kollektív szupervízió		
Az értelmezés síkja	Dráma- és színházpedagógiai eszközök	Az identitásképződésben betöltött szerep
Belső-élettörténeti sík	Három személyes történet és egy fénykép	Kiegészítésre hívó ronc-soltság
	Címadás: „Miért lettem negyvenpluszosan újra középiskolai tanár?”	A jövőorientált narratív identitás igénye
Összélettörténeti sík	World-café → problémalista (Tanár vagyok...)	Kiegészítésre hívó vázlat-szerűség
	„Mi lenne, ha...?” → egyéni önismeret, közösségformálás	A befejezettnek vélt identitáskonstrukció jövőorientációja és kollektív kritikája
	Kreatív írás → szakmai önismeret, közösségformálás	A szakmai (szociális) identitás ellentmondásosságának felmutatása

¹⁶ PÁSZKA, *Narratív...*, 256.

¹⁷ PÁSZKA, *Narratív...*, 263-272.

Inter- és transz- élettörténeti sík	Szinopszis-játék → dramaturgiai olvasat	A hatszor színre vitt szakmai (szociális) és kollektív identitás megképződésének fázisai
	Történetalapú és problémacentrikus improvizáció → alak- és viszonyrendszer	
	A székek színháza → a szerep megtestesülése	
	Szereposztás → a színészi megtestesítés	
	A rendezői facilitálás → jelenetek	
	„Tanári test” → színházi szöveg és etüd	
Káva Állampolgári Színház, MU Színház: <i>Aziskolóját</i>, 2022 (02.04., 02.05., 02.19., 02.25. + 2022.04.09., 05.07.)		

Tanár vagyok...

„A mi iskolánk” projekt esetében a célképzet egy szakmához köthető identifikáció,¹⁸ hiszen csak és kizárólag tanárok, mi több: olyan tanárok vehettek részt, akik egy történet és egy ahhoz kapcsolódó fénykép beküldését, majd egy workshopon való részvételt követően kijelentették, hogy önmeghatározásuknak szerves, de nem magától értetődő eleme az a mondat, hogy „tanár vagyok”. Sőt a szerződés talán legfontosabb (és – mint később látni fogjuk – legtöbb reflexiót megkövetelő) pontja az volt, hogy a KÁVA próba- és színháztermében folyó tevékenység egy laboratóriumi kutatás kockázatával és egy kollektív szupervízió élményével jár. Ki lett ugyanis mondva, hogy a csatlakozás feltétele ez esetben nem a diploma vagy az életpálya-modell szerinti besorolás, hanem az alábbi három játékszabály betartása. **(i)** Hét hónapon át legalább heti három órán át saját tapasztalati és elváráshorizontom határán dolgozok. **(ii)** Szakmai (szociális) identitásom ismertnek vélt tartalmait csoport- és rendszerszintű problémaként, következőképp nemcsak a saját (megszokott), hanem idegen (szokatlan) perspektívából veszem górcső alá. **(iii)** Az akkor tervezettek szerint még csak négyszer bemutatásra kerülő produktum a főpróbahétig olyan „fehér papírlap és doboz színesceruza” lesz, amelynek megtöltéséről csaknem teljes mértékben közösen döntünk: „írhatunk vagy rajzolhatunk, újra alkothatunk egy korábban már látott képet, vagy elképzeltünk valami egészen újat. Rengeteg kreatív lehetőség áll előttünk, és nem igazán lehet »elrontani«.”¹⁹ Vagyis a paktum (és a projekt) két előfeltevésre épült. „Tartalmilag” az egyén önmeghatározásának szociális (a csoportba tartozásból fakadó) jellemzőinek tudata: „az egy csoportba tartozó személyek egyedi élettörténetei – amelyeket megosztanak egymással – létrehozzák a csoport szociális identitását, viszont a csoport szociális identitása is megteremti tagjainak személyes identitását (a csoporttag egyéni élettörténete az elbeszélő személy csoporttagságának megfelelő szociális identitás jellemzőit is magán viseli)”²⁰ „Formailag” az a *devising*ként ismert, „struktúrákat megkérdőjelező alkotói attitűd, [mely] nemcsak az alkotói szerepkörökkel, illetve a mű és az előadás viszonyával kapcsolatban vet fel kérdéseket, hanem a színház és az azt nézők közötti viszonytal kapcsolatosan is, továbbá értelmezése során

¹⁸Hajo KURZENBERGER, „Biografisches Theater, aber welches?” in KÖHLER et.al., *BIOGRAFIEren...*, 31-44.

¹⁹Jess THORPE and Tashi GORE, *A Beginner's Guide to Devising Theatre*, ford. Jászay Tamás (London: Methuen, 2019), 9.

²⁰Jerome Seymour BRUNER és Carel Fleischer FELDMAN *Group Narrative as a Cultural Context of Autobiography* című művére (1996) hivatkozik FÖLDES Györgyi, „Identitás”, 92-106. in *Média- és kultúratudomány. Kézikönyv*, szerk., KRICSFALUSI Beatrix, KULCSÁR SZABÓ Ernő, MOLNÁR GÁBOR Tamás és TAMÁS Ábel, 92-106 (Budapest: Ráció Kiadó, 2018), 99

sztori, hanem annak (színház)olvasata került.²⁵ Ez a TIE dramaturgiai döntés úgy helyezte inter- és transzélettörténeti síkra az önmagának feltett, a négy pillanatfelvétel címében megfogalmazódott és a többiek számára még ismeretlen kérdésemet, hogy a sztori feldolgozása színházpedagógiai kontextusba került. Vagyis a csoport figyelmének középpontjában akkor és ott már nem én álltam, hanem a dramaturgi készségek és a szövegek implicit színházi formanyelveinek felismerése. S mivel ez a jelenet(- és produktum)termelésre is irányuló folyamat értelemszerűen egyre hangsúlyosabb lett, drámapedagógiai keretben: jó játékként és izgalmas kreatív írásos feladatként artikulálódott az a két (leginkább a csoportkohézió szempontjából meghatározó) önismereti tevékenység, amely E/1. számú, őszinte kitárulkozást követelt meg.²⁶

A „hétköznapi szakértője” vagyok...

A projektnek ezen a december végi pontján az össz-élettörténeti síkon való értelmezés történetalapú, de problémacentrikus improvizációk formájában *interaktivizálódni* és „lapról a színpadra” (Pavis) *transzponálódni* kezdett, s így az autobiografikus paktum is bonyolultabbá vált. Egyfelől egyre fontosabbá vált, hogy szerdán 17:00-20:00-ig ne csak egy tanárként, hanem a tanári „hétköznapi szakértőjének” érezzük magunkat. Ezt a csak látszólag mellékes hangsúlyeltolódást segítette a foglalkozásokat keretbe foglaló „cseppentés”. A tény ugyanis, hogy a foglalkozások előtt és után is dönteni kellett a (nyugodt állapotot jelző) kék vagy a (zaklatott állapotot jelző) piros szín mellett, finoman jelezte a ventillálás és a szakmai (ön)reflexió közötti különbséget. Ez a rítus vált bemelegítő fázissá „A legjobb dolog, ami történt velem, amióta nem találkoztunk” kötött mondatkezdésre épülő nyitókörrel, amely végső soron megakadályozta, hogy ne az akkor már több egyre több változatban létező történet, hanem a történet szerzőjének magánéleti problémái váljanak a foglalkozás tárgyává. Amiről ugyanis ez a főpróbahétig tartó folyamat szólt, az egy, már színházcsinálói öndefiníció volt. *(i)* Ki és miért lesz a színházi *devising* során már említett „fehér papírlap” és „doboz színesceruza” tulajdonosa – vagyis az, aki az adott történetet jelenetté improvizálja, a TIE dramaturg által továbbírt szöveget felolvassa, majd a már címmel rendelkező végleges változatot megrendezi és eljátssza? *(ii)* Az így keletkező színpadi szöveg, illetve jelenet hogyan illeszti ezt a tőlem ekkor már játékosan eltávolodott életmozzanatot az új tulajdonosok és a csoport szakmai, illetve színházi tapasztalatainak összefüggésrendszerébe?

hiánya, 5. szakadék a tanárok és diákok, illetve az iskola és a valóság között, 6. a porosz rendszerben élő/gondolkozó tanár kap támogatást a vezetőségtől, 7. személyközpontú pedagógia hiánya, mit kezdünk a problémás gyerekekkel, a szegregációval; 8. a tanár és rendszer érdektelensége az agresszióval szemben.

²⁵ Mindenki elolvas egy-egy (nem saját!) szöveget, és írásban max. három mondatban összefoglalja a tartalmát, majd befejezi az alábbi mondatot: „Nekem ez a történet arról szólt, hogy...”. Ezt követően ki kell választani a történetből egy olyan jól körülhatárolható részt (helyzetet, jelenetet, mozzanatot), amelyet az olvasó szerint érdemes lenne felhasználni az előadásban. (Fontos, hogy ez ne féloldalmi szöveg legyen, hanem akár valami kis apróság!) A tudásmegosztás részeként mindenkinek fel kell olvasni ezt a választott szövegrészt és indokolni a döntést.

²⁶ 1. „Mi lenne, ha...?”: kiküldünk egy játékost a teremből, a bent maradók közül kiválasztunk valakit, és ő lesz az a személy, akire vonatkozni fog a „Mi lenne, ha... bútor/felhő/bolt stb. lenne?” kérdés, amit a kiküldött tett fel, és a benn maradó válaszolnak meg. 2. Örkeny István *Leltár* című egypercesének kétféle újraírása: örömteli dolgok, ami miatt tanár lettem; nehéz és fájdalmas dolgok, ami miatt nehéz tanárnak lenni.

